

en onze geschillen zelf bespreken, en onze houding zelf bepalen, móét er worden gepolemiseerd, d.w.z., moet voor de vragen van „heel ons doen en laten“ het „volle licht“ worden „gezocht“, en naar Gods Woord, zoover wij dat althans aanvaarden, het „oordeel“ van dat Woord gevraagd worden.

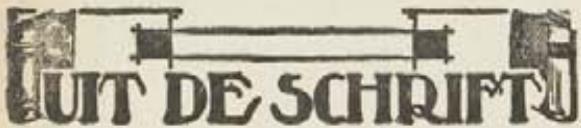
Ziehier dan ook de reden, waarom ik op deze toespraken van gereformeerde zijde een antwoord zal trachten te geven. De redenaars, die — en ik respecteer dat — zich met de „snelle loopers van Hiskia“ hebben vergeleken, die immers óók eens hebben opgeroepen tot de gemeenschappelijke viering van het pascha, ze moeten ons straks niet kunnen verwijten, dat wij op hun roepstem geen antwoord gegeven hebben. Wie niet polemiseert, is niet bekeerd. Ook daarin niet, dat hij zijn broeder maar laat praten.

Reeds heeft ondergeteekende voor de microfoon der N.C.R.V., in het kort natuurlijk, het onderwerp behandeld, dat de boven-titel van deze reeks aangeeft. Thans hoopt hij de toen ontwikkelde gedachten, vanwege den ondertitel nog wat gepreciseerd, en vermeerderd, hier weer te geven. Hij spreekt dus direct van kerk tot kerk.

Den stal uit; laat ons samen richten, zegt Jahwe.

Want het zal te doen zijn om het hooren van Zijn Woord, opdat de snelle loopers van Hiskia met ons één zijn, althans reeds hierin, dat wij voor onszelf niets anders begeeren, dan zij in hun oproepbrief zeggen uit te dragen, en concreet te maken in een concrete situatie: Gods Woord, het bevel van den Grooten Herder der schapen, die nog heden — en dan, gelijk alle eeuwen door, zoo ook nu, óók door het middel van recht-uit-concreet sprekende polemiek — „zich een gemeente, tot het eeuwige leven verkoren, vergaderd door Zijn Geest en Woord“.

K. S.

Ten anderen male.

En het woord des Heeren geschiedde ten anderen male tot Jona, zeggende: Maak u op, ga naar de groote stad Ninevé.

Jona 3:1, 2.

Hoe innig-dankbaar zal Jona zijn God geweest zijn voor dit „ten anderen male“.

Hij had het er de eerste maal slecht afgebracht. De Heere had hem in Zijn dienst naar Ninevé gezonden, maar Jona had geweigerd den opgedragen last te volbrengen. En wel had hij zich van zijn ongehoorzaamheid bekeerd, en de Heere had hem nog van den dood, die als bezoldiging zijner zonde hem toekwam, gered; maar het ware redelijk en recht geweest, zoo God thans van hem geen gebruik meer had gemaakt. Aan Jona was goedgunstig het leven gespaard, doch méér ware niet te verwachten. God zal nu een anderen profeet de ger geven, die Jona verbeurd heeft; en dan mag Jona nog blij zijn, dat hij er zóó afkomt. Hóógstens zal God hem een nieuwe taak geven, om te zien of hij dáárin volgzamer zal zijn; maar voor Ninevé zijn Jona's kansen voorbij.

En zie, nu lezen we: „En het Woord des Heeren geschiedde ten anderen male tot Jona, zeggende: maak u op, ga naar Ninevé.“

Jona krijgt nog weer opnieuw een kans.

En niet een kans in een ander deel van Gods arbeidsveld, met een geheel andere taak dan de vorige waarin hij gefaald had; neen, naar datzelfde Ninevé wordt hij opnieuw gezonden, en met dezelfde opdracht; het werk, waartoe hij zich onwillig en onbekwaam getoond had, — datzelfde werk wordt hem „ten anderen male“ toevertrouwd.

Wat dunkt u, — zou Jona niet met een hart vol dank zijn neergezonken, om de lankmoedigheid te prijzen van dien God, die in eindeloos geduld met „menschen zwakheden, nog weer Zijn roeping herhaalde?

En zou die lankmoedigheid niet evenzoo door ons b. hooren geprezen te worden?

Ten anderen male.

Het mag het opschrift zijn boven een der hoofdstukken in het boek van de wegen des Heeren.

Wiens leven is er geen bewijs van, dat de Heere aanhoudt met roepen, ook wanneer wij de eerste maal, ja zelfs de volgende malen, weigeren naar Hem te hooren. Wat zou er van den zondaar, wat zou er ook van Gods kind worden, indien de Heere niet weer terugkwam, en ten anderen male tot ons spreken ging. Gedurig bederven wij het, door als Jona weg te vluchten van 's Heeren aangezicht. Maar de Heere geeft ons daarom nog niet op. Hij wil, gelijk hier bij Zijn profet, nog weer een nieuw begin met ons maken. Hij geeft weer nieuwe kansen.

De zondaar bepeinde dan, hoe menigmaal God met hem opnieuw heeft willen beginnen, opdat de overdenking van Gods lankmoedigheid hem tot bekeering leide.

En de Christen overwege, wat hij zijn zou en hoe hij aan de genade zou ontfallen zijn, indien de Heere hem had verlaten en verworpen, toen hij weigerachtig was zijn God te dienen; het zal hem leiden tot aanbidding van de goddelijke lankmoedigheid.

Een ieder make voor zichzelf uit, met welke roeping de Heere heden „ten anderen male“ tot hem komt, en welke verzuimde kans hij vandaag nog weer krijgt; — de kans tot bekeering; de kans om een bepaalde zonde los te laten; de kans om het met zijn naaste goed te maken; de kans om zijn offer te brengen. Overwege ieder, welke kans hem „ten anderen male“ geboden wordt, en bedenke hij daarbij dat het de laatste kan zijn.

Zou hier voorts ook geen liefelijk licht kunnen vallen over het kruis waaronder God ons al zoo lang gebukt doet gaan, of over moeilijke omstandigheden die Hij over ons bestendigt?

Jona werd niet slechts opnieuw door den Heere in Zijn dienst genomen, maar het rijkste bewijs van Gods lankmoedigheid was, dat Hij Zijn ontrouwen dienaar weer hetzelfde te doen gaf waarin hij gefaald had.

Kan dat ook tot ons spreken?

Hebben wij gisteren en eergisteren ons kruis wel in de goede zielestemming gedragen? Hebben we de opdracht vervuld, waarmede God in dat kruis tot ons kwam? — dat we het geloovig en eenswillend met den Heere zonden dragen, en dat het ons tot heilighen strekken zou?

Dat ziekbed, en dat zwakke lichaam; die arbeid, die ons tegenstaat; die kring, waarin we ons zelfden altijd verloocheenen moeten; die druk, waaronder we al zoo lang leven; die zorg, die maar steeds blijft voortduren; — hebben wij daarin altijd den Heere gediend met heel ons hart, en hebben we immer godvruchtig daaronder verkeerd?

Wie onzer zal dat bevestigen.

Maar is het dan, goed bezien, geen genadige lankmoedigheid van God, dat Hij dat alles over ons nog bestendigt? Hij kwam in deze dingen tot ons met Zijn roeping; en wij hebben haar niet of slechts gebrekkig vervuld. Ware het dan niet rechtvaardig geweest, zoo de Heere ons de kans, om Hem daarin te dienen, had weggenomen?

Doch zie, nu heeft Hij ons die kans nog gelaten. Hij komt „ten anderen male“ met dezelfde taak. Dat wij nog onder hetzelfde kruis bukken, — het is de goede en geduldige bedoeling onzes Gods.

Grijpen wij dan in dankbaarheid deze gelegenheid aan, en prijzen wij daarin de lankmoedigheid des Heeren.

U.

v. A.

Pluriformiteit der kerk en epigonisme (nieuwe reeks). XII.

Met het voorgaande hebben wij dus slechts willen opmerken, dat men geen „stemming“ maken moet — gelijk in den laatsten tijd onder ons vrij sterk geschiedt, bepaaldelijk door menschen, die tegen h n ingebrachte argumenten laten liggen — door te beweren, dat wie Dr Kuypers „pluriformiteitsleer“ niet aanvaardt, „in het hart der Reformatie snijdt“. Of ook, door te beweren, dat „het epigonisme“, dat de pluriformiteitsleer loochent, Dr Kuypers... bestrijdt..., het kerkbegrip van Calvin afvalt om op dit punt Rome in het gelijk te stellen. Hoe voos de gronden zijn, waarop deze nog al verzekerde woorden van Prof. Hepp „rusten“, heb ik in de eerste, door niemand nog weerlegde, reeks aangetoond. Maar we vragen — omdat het stemming-maken den laatsten tijd maar niet ophoudt — heeft soms Ds W. A. Winckel, jaren lang trouw medewerker aan „De Heraut“, schrijver over „Leven en Arbeid van Dr A. Kuypers“, soms ook een artikel in den Almanak der Vrije Universiteit verdiend, toen hij, in gemeld boek, schreef, dat Dr Kuypers eenmaal het pleit tegen pater Th. F. Bendsdorp verloren heeft, en dat wel juist, toen het ging over het netelig vraagstuk van de pluriformiteit der kerk? Of: heeft Ds Winckel ook epigoon te heeten, als hij uitspreekt, het met Bendsdorp eens te zijn, afgedacht dan van een enkel woord, in één van zijn hoofdargumenten tegen Dr Kuypers? Een erkenning, die van roomschen kant de opmerking uitgelokt heeft, dat het „eigenaardig“ was, „dat een geestverwant en volgeling van Dr Kuypers zoo nadrukkelijk op het gewichtig stuk der pluriformiteitsleer van zijn hoogbewonderden meester afwijkt“ (Apologetica van Th. F. Bendsdorp, verzameld en ingeleid door M. Stoks, II, R. K. Boekcentrale, Amsterdam, 1920, 724).

Ds Winckel schreef dit in 1919. Reeds in 1908 had de heer C. N. Nijpjes, chr. onderwijzer te Klundert, in „Het Christelijk Schoolblad“ van 25 Sept. 1908, meegedeeld, dat hij zich tot Dr Kuypers persoonlijk gewend had, met de vraag, of Dr Kuypers nog voornemens was, te antwoorden op de bestrijding van Pater Bendsdorp inzake de pluriformiteit. „Dr Kuypers“ — aldus de heer Nijpjes — „antwoordde op m'n vraag om nader bijwys: „mis-

schien later“. Het ministerschap had Dr Kuypers verhinderd. Nog in 1913, als Bendsdorp de discussie uitteeft, die „buiten Dr Kuypers om“, werd voortgezet in „Het Christelijk Schoolblad“ (25 Sept. 1908 tot 29 Jan. 1909), nog in 1913, zeg ik, kan Bendsdorp memoreeren, dat Dr Kuypers niet geantwoord heeft. En dan komt in 1919 de opmerking van Ds Winckel.

Men houde het ons ten goede: wij vinden dit een getrouwer tekening van de feitelijke situatie, dan die welke Prof. Hepp gegeven heeft. Volgens hem zou de pluriformiteits-gedachte tot een „leer“ uitgegroeid zijn, die, door Dr Kuypers voorgedragen, teruggreep naar de beste periode van de Reformatie, zelf reeds een „oude leer“ was, maar aan welke Kuypers (alsook Bavink) een nieuw element zou hebben toegevoegd. Nuchtere werkelijkheid is, dat Dr Kuypers zelf erkend heeft, gapingen in zijn leer te erkennen, feitelijk dus het bestaan van een heusche „leer“ op dit punt te ontkennen, en sedert op dit punt niet verder is gekomen.

Wij merken dit alles niet op, om iets af te doen van de grootheid van Dr Kuypers. Wij zeggen het wel, om alles af te doen van de groote woorden van Prof. Hepp. Ik heb het oog op de woorden, waarmee hij de tegenstanders der pluriformiteitsleer bij zijn studenten afhandelt.

Nog een ander punt vraagt hier de aandacht, nu wij het toch over die discussie tusschen Dr Kuypers en pater Bendsdorp hebben. Dr Kuypers had in het korte, verleden week gememoreerde „Heraut“-artikel, waarin Pater Bendsdorp een uitvoerige repliek beloofd werd, alvast op één enkel punt Pater Bendsdorp's bedenkingen afgewezen. Hij merkte n.l. op:

Voor het oogenblik echter moeten we er ons toe bepalen, één doorlopend misverstand weg te nemen.

Gedurig toch komt de geachte schrijver er op terug, dat twee dingen, die als tegenstrijdig tegenover elkaar staan, niet tegelijk waar kunnen zijn, en wij althans ontvangen den indruk, alsof hij in den waan verkeerde, dat wij daar anders over dachten.

Tech is dat niet zoo.

Indien, om een door hem zelf gekozen voorbeeld te kiezen, de ééne kerk leert, dat een element van het Avondmaal, door transsubstantiatie, de Christus wordt; een tweede, dat in „sub et cum“ brood en wijn de Christus tegenwoordig is; en een derde, dat onder het gebruik van brood en wijn de ziel in coelum subvecta met het lichaam en bloed des Heeren gevoed wordt; dan sluiten deze drie voorstellingen elkander uit; en kan wie het eene belijdt, niet anders verklaren, dan dat de beide andere voorstellingen met de waarheid in strijd zijn.

Maar dit is heel iets anders dan hetgeen door ons onder de pluriformiteit verstaan wordt. Wij bedoelen daarmede, om bij hetzelfde „out te blijven“, dat in dit Sacrament de mystieke gemeenschap met den Christus wordt genoten, doch dat de wijze, waarop die gemeenschap tot stand komt, niet door ons in adequate vorm kan worden uitgedrukt. Dat ook hier het finitum infiniti non capax doorgaat. Toch beproeft men de mystieke realiteit, die hier in schuilt en genoten wordt, zoo na mogelijk uit te drukken. Daarbij nu drukt de één meer op deze, de ander meer op die zijde. Dit hangt samen met den onderscheiden aanleg en bewustzijnsvorm. Die onderscheiden wijze van 't mystieke te bevatten, zette zich dan eenzijdig vast. En zoo geraakten tenslotte drie of meer vormen van belijdenis tegenover elkander, die in die geprecieerde uitdrukking niet samen waar kunnen zijn. Maar dit neemt niet weg, dat ze allen saam eenzelfde mystieke realiteit pogen te grijpen en te begrijpen, die nocht in menselijke taal door eene aan het mystieke geheel adequate omschrijving zal kunnen worden uitgedrukt.

Tot zoover Dr Kuypers.

Nu valt het dadelijk op, dat Dr Kuypers zich hier veel te gemakkelijk van Bendsdorp's bestrijding afmaakt. We hebben zelf reeds Dr Kuypers woorden geciteerd, waaruit bleek, dat hij wel degelijk elkaar bestrijdende, en weersprekende, belijdenisuitspraken zich heeft zien „ontwikkelen“ zóó, als uit den éénen stengel der ééne plant er straks verscheidene groeien. Met allen eerbied voor een man, wiens leven veel schoons gaf: zóó licht moet men over dergelijke uitspraken, worden ze aangevallen, niet heenspringen.

Want, — dat dit feitelijk ook in ditzelfde korte artikeltje gebeurt, m.a.w., dat van de door Dr Kuypers erkende „gapingen“ er geen enkele is aangevuld, ook niet, toen hij het op dit ingrijpende punt, ter afsnijding van verder misverstand, trachtte te doen, dat hopen we volgende week aan te toonen.

K. S.

1) In, met en onder. K. S.

2) In den hemel opgenomen. K. S.

3) Het eindige kan het oneindige niet bevatten (populaire vertaling: soms blijkt het te bedoelen: het eindige heeft geen hou-vast aan het oneindige). K. S.

Prof. Haitjema en de wedergeboorte.

In „De Gereformeerde Kerk“, orgaan der confesioneelen in de Herv. Kerk, wordt behandeld over Prof. Haitjema en de wedergeboorte. Beveerd wordt, dat er zijn, die zich tegenover hem bezondigen aan verdachtmakingen, en zoo meer.

We achten het niet onmogelijk, dat hiernoe gedoeld werd op wat door ons geschreven was, b.v. in „De dogmatische betekenis der Afscheiding“, derde deel, tekst en aantekeningen. Daarom

informeerd.
soms dit a
Gelukkig
niet is.

Aangezien
fessioneele
naar onde
mededeelin
enkele red
— zooals
en dan in
baar gespr
Haitjema a
bij de N
Utrechtse
daar ook
dunkend
argumente
te spelen
Bavink-ke
Bavink ze
zuin“-artik

Gereform.

Maanden
overlegging
dat het „
meening v
staking“ e
Herhaalde
beide ei
óók zijn l
konden zie
meening v
Zoo men
voortgezet.

Thans, m
ik, dat no
voldaan is
haven, dat
heid en ee

De open

Te Amst
Geelkerke
stellen
Maar wij
Dr Geelke
verantw
neer begin
gaan redig
de hand v
bestempeld
tusschen
lijn gaan
christel
naar N.S.
dan „pol
neen? Een
orgaan, w
Schrift he
„Schrift
schen er z
een nuchte
Schrift, e
niet is h
staan van
is dan nie
lijk gekwe
Nat. Socia
bander, ge
om op ver
de N.S.B.
God van
is, maar
WING? N
uit, en ver
zijn, die t
voorbij ge
voor het z
van daari
zelfverzek
den als z
Maar toch
„politie
overtuigin
de laatste,
er om gaa
GRONDB
met den g
grondslag
baar, en
weer wery
schouw
binden.

Uitera
hier verai
zoo degen
door aller
gelijke gr
schiedt. I
van den c
dweilen, n
in de laa
niet allee
voering g
bij mij op
wil: dit v
schrijft.

had Dr Kuyper
de discussie
"werd voort-
d" (25 Sept.
1913, zeg ik,
er Kuyper niet
n 1919 de op-

vinden dit een
te situatie, dan
t. Volgens hem
een „leer“ uit-
voorgedragen,
van de Refor-
was, maar aan
nieuw element
verkelijkheid is,
apingen in zijn
estaan van een
ontkennen, en
erder is ge-

iets af te doen
r. Wij zeggen
goote woorden
p de woorden,
uriformiteitsleer

r de aandacht,
ie tusschen Dr
en. Dr Kuyper
gememoreerde
ndorp een uit-
st op één enkel
afgewezen. Hij

we er ons toe be-
weg te nemen.
ijver er op terug,
tegenover elkaar
n, en wij althans
en waan verkeerd.

ozen voorbeeld te
element van het
le Christus wordt:
brood en wijn de-
de, dat onder het
a coelum sub-
des Heeren ge-
instellingen elkan-
niet anders ver-
oorstellingen met

n hetgeen door
eit verstaan
bij hetzelfde „ant
mystieke gemeen-
ten, doch dat de
stand komt, niet
worden uitge-
„nisi non capax“
tiek realiteit, die
o n a m o g e l i j k
ukt de één meer
ijde. Dit hangt
te g e n b e w a s t e
ze van 't mystieke
eenzijdig vast
meer vormen van
die gepreciseerd
nen zijn. Maar dit
enzelfde mystieke
gruipen, die nooit
het mystieke ge-
zal kunnen wor-

Dr Kuyper zich
dorps bestrijding
Kuypers woor-
hij wel degelijk
ende, belijdenis-
kkelen“ zóó, als
plant er straks
erbied voor een
zóó licht moet
worden ze aan-

a ditzelfde korte
an de door Dr
geen enkele is
p dit ingrijpende
er misverstand,
lgende week aan

K. S.

bevatten (populair
het eindige heeft
te.

orgaan der con-
wordt gehandeld
dergeboorte. Be-
tegenover hem
i, en zoo meer-
ijk, dat hiernoe
geschreven was
nis der Afschei-
eningen. Daarom

informeerden we even ter bevoegder plaatse, of
soms dit artikel op ons zag.

Gelukkig werd ons verzekerd, dat dit het geval
niet is.

Aangezien ik zeker weet, dat, ook binnen con-
fessionele kringen wel degelijk gemeend is, dat
naar ondergeteekende gewezen werd, heeft deze
mededeeling nut. Er blijkt uit, dat er dus geen
enkele reden voor ons is, ons nader te bezinnen
— zooals dat een aangevallen christen betaamt,
en dan in het openbaar, als hij ook in het open-
baar gesproken heeft — over wat we tegen Prof.
Haitjema aanvoerden in gemelde rede, verschenen
bij de N.V. Uitg.-Mij. J. H. Kok. Zijn eigen
Utrechtsche rede — in de Octoberdagen — geeft
daar ook geen aanleiding toe, wij ze eenige laat-
dunkende woorden vergat te voorzien van nuchtere
argumenten. En wij zijn poging om Bavinck uit
te spelen tegen Kuyper en Schilder voor ieder
Bavinck-kenner strandt op stellige uitspraken van
Bavinck zelf, die wel wat meer schreef dan „Ba-
zuin“-artikelen van... 1903. K. S.

Gereformeerd Jongelingsblad.

Maanden geleden heb ik geconstateerd, en door
overlegging van citaat naast citaat, aangetoond,
dat het „Gereformeerd Jongelingsblad“ van de
meening van den heer A. Schilder inzake „Werk-
staking“ een door en door onjuiste weergave gaf.
Herhaaldelijk heb ik gevraagd, of het blad die
beide citaten-reeksen overnemen wilde, opdat
ook zijn lezers, precies gelijk de mijne, objectief
konden zien, wat het blad had gemaakt van de
meening van den heer S. en wat deze zelf zeide.
Zoo men wilde, kon daarna het gesprek worden
voortgezet.

Thans, na zooveel maanden wachten, constateer
ik, dat nog steeds aan dat simpele verzoek niet
voldaan is, en blijf ik dus mijn bezwaar hand-
haven, dat op dit punt aan de eischen der waar-
heid en eerlijkheid te kort gedaan is. K. S.

De open kraan en de dwel.

Motto: Ik weet wel, dat ik vervelend ben...
Multatuli.

Te Amsterdam spreekt op 22 Februari Dr J. G.
Geelkerken voor de A.-R. Kiesvereniging. Wij
stellen voorop, dat wij er blij mee zijn.
Maar wij kunnen niet een vraag onderdrukken.
Dr Geelkerken zal spreken over „politieke
verantwoordelijkheid“. De vraag is: wan-
neer begint die? Wanneer Dr Geelkerken een or-
gaan redigeert, dat jarenlang het Barthianisme in
de hand werkt, het verzet daartegen als farizeïsme
bestempelt, met het gevolg, dat veel van zijn lezers
tusschen Christendom en politiek een scheids-
lijn gaan trekken, en dus met opgehevenen
christelijken hoofde overloopen naar C.D.U.,
naar N.S.B. of naar ik weet niet wat, is dat
dan „politieke“ verantwoordelijkheid, ja of
neen? Een andere kwestie: Indien in hetzelfde
orgaan, waarvan Dr Geelkerken redacteur is, de
Schrift herhaaldelijk wordt doodgedrukt tusschen
„Schriftinterpretaties“, en men de men-
schen er zich aan leert gewennen, te gelooven, dat
een nuchter lezen van de klaarblijkelijk sprekende
Schrift, en het daaruit trekken van conclusies,
niet is het volgen der Schrift, maar het voor-
staan van een bepaalde SchriftBESCHOUWING,
is dan niet daardoor dezelfde mentaliteit opzette-
lijk gekweekt, als welke thans een bekend lid der
Nat. Socialistische Beweging, tevens Hersteld Ver-
bander, getrouwelijk achter mij aan laat loopen,
om op verscheidene plaatsen, waar ik sprak tegen
de N.S.B. als niet-christelijk, te beloozen, dat de
God van wien ik uitga, niet de God der Schrift
is, maar van een bepaalde SchriftBESCHOU-
WING? Neen, wij slaan hier geen valsche munt
uit, en verzwijgen niet, dat er ook Gereformeerden
zijn, die bij de N.S.B. zijn. We hebben ook niet
voorbij gezien, dat dhr J. K. v. Loon in 't orgaan
voor het z.g. H. V. schreef, dat hetgeen de spreker
van daarnet opmerkte „als H.V.-er“ (volgens
zelfverzekering, allerminst mocht beschouwd wor-
den als zuivere uiting van een H.V.-mentaliteit).
Maar toch blijven wij vragen: waar begint iemands
„politieke verantwoordelijkheid“? Naar mijn
overtuiging hebben we die ook, en dan niet in
de laatste, doch in de eerste plaats, wanneer het
er om gaat, mee te werken aan het uitdragen van
GRONDBESCHOUWINGEN, die overeenkomen
met den grondslag der A.-R. partij. En met dezen
grondslag is het Barthianisme onverenig-
baar, en is ook de allerongelukkigste heen-
weer werping van de Schrift tusschen Schrift be-
schouwingen op geen enkele wijze te ver-
binden.

Uiteraard mag men niet alleen Dr Geelkerken
hier verantwoordelijk stellen, maar precies even-
zoo degenen, die de synthese in de hand werken
door allerlei verschillen weg te doezelen, vaak op
gelijke gronden, als in het besproken orgaan
geschiedt. De herinnering aan het bekende beeld
van den dwaas, die al maar door den vloer blijft
dweilen, maar de waterkraan laat openstaan, komt
in de laatste jaren vaak bij mij op. En dat heusch
niet alleen, wanneer er eens een keer een redé-
voering gehouden wordt. Die herinnering komt
bij mij op haast elke week. En zoo men het weten
wil: dit verklaart veel van wat „De Reformatie“
schrijft. K. S.

Naklanken van het kerk-opbouw-plan.

In „Kerk en Wereld“ (Vrijz.) wordt geschreven
door Ds D. Bakker te Drachten, over de verkla-
ring, die zou afgelegd zijn door Prof. Brouwer,
dat n.l. iemand als Prof. v. d. Berg van Eysinga
in de kerk niet thuis hoorde. Sommigen,
aldus de schrijver in „Kerk en Wereld“, sommigen
meenden, dat er in dezen een misverstand in het
spel is, en spraken het vermoeden uit, dat Prof.
Brouwer niet bedoeld had, te zeggen, dat Prof.
v. d. Berg v. Eysinga niet in de kerk thuis hoort,
maar slechts, dat hij niet thuis hoort in de ver-
eeniging „Kerk opbouw“.

Er kan echter — aldus de auteur van dit ar-
tikel — van misverstand geen sprake meer zijn.
Prof. Brouwer immers heeft inmiddels zelf in het
November- en December-nummer van „Kerk-
opbouw“ duidelijk gezegd, hoe hij het bedoeld
heeft. Aan Prof. Brouwer n.l. is op een congres
in October 1931 de vraag gesteld — Prof. Brouwer
was daar als gast — of hij meende, dat iemand
als Prof. v. d. Berg v. Eysinga lid van „Kerk-
opbouw“ zou kunnen zijn. Het antwoord was
ontkennend. Op een jaarvergadering in Juni 1931
te Alkmaar, waar het plan Kerkopbouw ter sprake
kwam, kwam — aldus nog steeds „Kerk en
Wereld“ — Dr Horreus de Haas op de zaak
terug. Zoo is er veel heen-en-weer-gepraat ge-
weest. Maar tenslotte wordt nu alle misverstand
afgesneden, doordat Prof. Brouwer zelf ge-
schreven heeft aan Dr de Haas, dat hij o.m.
wél van meening is, althans ook van meening is,
dat iemand die het persoonlijk bestaan
van Christus in twijfel trekt, niet in de
kerk thuis behoort.

Wij hebben dus een duidelijke uitspraak, die
dan toegeeft, wat natuurlijk onzerzijds geen nadere
verklaring behoeft, dat n.l. iemand, die het per-
soonlijk bestaan van Christus (bedoeld zal wel
zijn: de historiciteit van Jezus) ontkent, niet
thuis hoort in de kerk.

Deze aangelegenheid is natuurlijk verder voor
de heeren onderling een aanleiding tot diepgaande
discussies. Aan den éenen kant ligt daar de uit-
spraak van Prof. Brouwer; aan den anderen kant
huiveren zij voor het schrikbeeld van een Sy-
node, die inder DAAD Prof. v. d. Berg v. Eysinga
zou veroordeelen, als iemand, die op zoodanige
wijze afwijkt van de belijdenis der Ned. Herv.
Kerk, dat haar karakter als kerk van Christus
daardoor in gevaar gebracht wordt.

Voor ons heeft dit debat verder geen beteekenis
meer. Wij vragen alleen maar: waar is de
grens? Wij weten, dat die vraag lastig is, lastig,
ook voor ons zelf. Lastig voor ieder mensch.
Maar aan den anderen kant is het ook waar, dat
ieder zoekt naar een grens, en dat er hier één ge-
trokken is, al is het dan slechts door Prof.
Brouwer persoonlijk. Wij vragen: waarom hoort
iemand, die den historischen Jezus niet
aanvaardt, niet in de kerk, maar iemand, die
verklaart, dat de historiciteit van Jezus er niet
toe doet, WEL? Waarom hoort iemand, die de
geboorte van Jezus niet gelooft, niet in de kerk,
doch iemand, die zijn opstanding of onnoodig
acht, of als feit niet gelooft, wél? Op het stand-
punt n.l. van wie de opstanding wél noodig
achten?

Spreken wij hier over zaken van ethischen en
vrijzinnigen? Wel neen, wij spreken over Barthia-
nisme, en wat dies meer zij. Wij spreken over
velen, van wie ook wij zeggen: zij hooren niet in
de kerk, menschen, die de twaalf artikelen
niet meer gelooven, maar die men inlussen ziet
inlijven, zelfs door Gereformeerden, bij de voor-
lichters, de reformatoren, de „gereformeerden in
wijderen zin“.

K. S.

Over Felix Timmermans' „De Harp van Sint Franciscus“.

De vorige maal schreef ik, dat de eerste serie
vragen-over-boeken was afgedaan en daarom de
lopende artikelenreeks beëindigd werd. Daarna
echter bemerkte ik, dat een van de eerst-ontvangen
brieven niet was beantwoord, een brief dus, die
zeker in deze reeks behandeld had behooren te
zijn. Ik meen daarom aan die reeks nog één artikel
te moeten toevoegen, ook, omdat anders weer
een aantal weken verlopen eer aan het verzoek
van den briefschrijver wordt voldaan.

Dat verzoek betreft het boek van Felix Timmer-
mans, „De Harp van Sint Franciscus“ (versche-
nen in 1932). De correspondent heeft opgemerkt,
dat zeer verschillend over dat boek is geoordeeld,
dat het enerzijds waardeering heeft gevonden, aan
den anderen kant is misprezen en zelfs niet werd
aanvaard als literaire kunst; de critici van deze
laatste opvatting hebben o.m. gezegd, dat Tim-
mermans het onderwerp heeft misvormd, wijl dat
in zijn specifiek karakter ver boven zijn bereik
lag. Vraager, die het boek met groot genoegen
las, wil nu weten aan welke zijde het gelijk is in

dit geding, omdat het voor een lezer nu toch
wel heel moeilijk is zich een objectief oordeel
te vormen.

Laat ik dan mogen beginnen met op te merken,
dat het antwoord op zulk een vraag, die naar
aanleiding van literaire critiek herhaaldelijk voor-
komt, niet wordt gevonden met een uitspraak naar
de eene of de andere zijde. Het eenige, dat in
een dergelijk geval helpen kan is, zulk een boek
te bezien in het licht van de gansche werkzaam-
heid van den bewusten auteur en, voorzooveel
mogelijk, aan de hand van de mededeelingen, die
hij zelf verstrekt omtrent zijn bedoelen. Dan wordt
de quæstie losgemaakt uit de nooit geheel te ver-
mijden subjectiviteit van de beoordeelaars en op
een objectief plan van beschouwing gebracht. Dien
weg moeten we ook hier inslaan. En dan kunnen
we daarbij profiteeren van het boek dat Dr Th.
Rutten, onder den titel „Felix Timmermans“,
over den auteur en zijn werk gegeven heeft.

We beginnen dan bij de stofkeuze: beschrijving
van het leven van Sint Franciscus, dat is dus
stof die ligt op het terrein der z.g. „hagiographie“,
levensbeschrijving van heiligen. Timmermans vangt
aan bij het begin van Franciscus' geschiedenis
en eindigt bij het einde daarvan, heeft dus gansch
het leven van den heilige met zijn verhaal om-
spannen. Maar — en dat is het eerste, dat hier
in rekening moet worden gebracht — daarom
heeft Timmermans nog niet bedoeld een biogra-
phie van Franciscus te geven. Zijn eigen woorden
aan het slot van het boek zeggen dat duidelijk:
„Deze dingen“, schrijft hij, „heb ik mij zoo voor-
gesteld, nadat ik de boeken gelezen had, die de
geleerden over zijn schoon leven hebben geschre-
ven. Zoo zag ik het gebeuren. En ik droeg deze
verbeeldekes op aan...“. Het boek bevat dus
„verbeeldekes“, van den Schrijver, voorstellingen,
die hij zelf zich heeft gevormd uit wat hij heeft
gelezen en — dat kan onmiddellijk worden toege-
voegd — heeft gezien, getuige zijn boek: „Naar
waar de appelsienen groeien“. Dus is van
een biographie, een levensbeschrijving, geen
sprake, maar het boek is, gelijk indertijd de
„Nieuwe Rotterdamsche Courant“ schreef „een
phantasie over het mystieke gedicht, dat het leven
van Frans van Assisi geweest is“.

Al dadelijk kunnen we dus constateeren, dat een
critiek, als zou het onderwerp in zijn specifiek
karakter (dat van de hagiographie) boven Timmer-
mans' bereik hebben gelegen, foutief is ingesteld.
En dat blijkt te meer, als we die stofkeuze zien
in het licht van Timmermans' werkzaamheid, gelijk
Dr Rutten die aldus aangeeft: „reeds jaren lang
voelde Timmermans zich aangetrokken tot 't ver-
tellen van het leven van St. Franciscus. Deze
is de schoonste heilige, die er ooit bestaan
heeft... want al zijn heerlijke eigenschappen
waren natuur en 't landschap was 'taanwakkerend
muziek zijner ziel: zijn leven was een huppelende
dans... omdat hij 't leven beleefde als één groote
gedachte: hij verheerlijkte de aarde, omdat zij
was de voetbank van den Schepper“). 't Is der-
halve niet het leven van Sint Franciscus, dat
Timmermans boeide, maar „de harp“ van Sint
Franciscus, „dat is“, zooals ergens in 't boek staat,
„zijn ziel, waarmee hij God gedurig looft“, dus
Franciscus' natuurliefde, zijn zin voor de schoo-
heid en de heerlijkheid der natuur, zijn simpel
genieten van de Schepping in al haar openba-
ringen. Die trek in Franciscus' leven was het,
die Timmermans bekoorde, die hem „Naar waar
de appelsienen groeien“ en „Het hovenierken
Gods“ in de pen gaf en ook nu weer deze „ver-
beeldekes“ deed geven. Want aan dien trek voelt
hij zich nauw verwant.

Deze verklaring nu is van belang bij het op-
maken van de waarde-balans. Want, zooals Antoon
van Duinkerken schreef, dan „is de eerste vraag...
niet, of hij het historisch goed gezien heeft“,
m.a.w. dan gaat het er niet om of het levens-
beeld van Franciscus goed en zuiver is weer-
gegeven, maar of dat, wat hij Franciscus' „harp“
heet, in het boek uitkomt.

Daarmee is er vanzelf de tweede vraag: Klinkt
die harp van Franciscus nu werkelijk in het boek?
Er zal wel niemand zijn, die dat ontkent. Veelmeer
zal men van een te sterk, dan van een te zwak
doorklinken moeten spreken. Maar hier komt nu
juist in het geding Timmermans' eigen verklaring,
dat hij geschreven heeft, wat hij zag gebeuren.
En dat moeten we weer zien in het licht van zijn
overige werkzaamheid.

Dr Rutten helpt hier aan de noodige gegevens.
Ik citeerde die al eens elders, maar moge ze, in
verband met de vraag, die tot dit artikel aanleiding
is, hier nog eens herhalen: Het zijn passages
uit Rutten's hoofdstuk „Opmerkingen over visie,
stijl, taal en spelling“).

„Timmermans' kunst“, zoo lezen we, „is die
van den schilder, die maar één moment pakken
kan, maar daarom juist 't karakteristieke moment
vat: 't kenschetsende uitzicht in kleur en licht
en lijn... een pittoresk détail en archaïsties,
primitief of volks voelt ge aan de sfeer, waarin
iemand leeft of beweegt...“; „...elk beeld is
hem goed, sierlijk of ruw, edel of onedel, op

1) Vgl. Rutten, t. a. p. pag. 169.

2) Id. p. 171 vlgg.